

УДК 658.5.011

Плаксієнко В.Я.*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Полтавської державної аграрної академії***Чернецька О.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту
та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

ІНСТРУМЕНТАРІЙ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

TOOLKIT OF SYSTEMS MANAGEMENT INNOVATION ACTIVITIES OF ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано інструментарій системи управління інноваційною діяльністю на підприємстві, зокрема, виділено кваліфікацію менеджерів, інформаційне забезпечення процесу формування інноваційної діяльності, аналітичні інструменти, підтримку держави та відповідних установ, кооперацію та маркетинг. Авторами розкрито особливості кожного з наведених інструментів, зазначено умови, при яких доцільним є застосування наявного інструменту в процесі управління інноваційною діяльністю. Авторами наголошено на необхідності оптимального поєднання обраних інструментів для отримання позитивного синергетичного ефекту.

Ключові слова: інноваційна діяльність, система управління, інструментарій, синергетичний ефект.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализирован инструментальный системы управления инновационной деятельностью на предприятии, в частности, выделено квалификацию менеджеров, информационное обеспечение процесса формирования инновационной деятельности, аналитические инструменты, поддержку государства и соответствующих учреждений, кооперацию и маркетинг. Авторами раскрыты особенности каждого из приведенных инструментов, указаны условия, при которых целесообразно применение имеющегося инструмента в процессе управления инновационной деятельностью. Авторами отмечена необходимость оптимального сочетания выбранных инструментов для получения положительного синергетического эффекта.

Ключевые слова: инновационная деятельность, система управления, инструментальный, синергетический эффект.

ANNOTATION

In the article the tools of innovation management system in the enterprise, in particular, highlighted the qualifications of managers, information formation process innovation, analytical tools and related support to state institutions, cooperatives and marketing. The authors of the features of each of the tools described the conditions under which appropriate use of available instruments in the management of innovation. The authors emphasized the need for the optimal combination of selected tools for positive synergistic effect.

Keywords: innovation, system of management, toolkit, synergistic effect.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В сучасних умовах функціонування вітчизняних підприємств вагомим значення набуває застосування інноваційних інструментів щодо підвищення ефективності їх діяльності. Слід відзначити, що з цієї позиції більшість підприємств вже усвідомили необхідність відповідних

інноваційних підходів для здійснення господарських процесів. Зазначена тенденція вимагає від керівництва виокремлювати в своїй діяльності систему управління інвестиційною діяльністю, яка може стати основою для економічного зростання вітчизняних підприємств, підвищення рівня їх конкурентоспроможності та фінансово-економічної безпеки, що в підсумку позитивним чином відобразиться на стані національної економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням управління інноваційною діяльністю підприємств присвячено праці вітчизняних вчених, зокрема Завальнюк В.В. [1], Крупського О.П. [2], Молодоженя М.С., Жук Т.В. [3], Мохонько Г.А., Ткаченко К.Г. [4], Орлової В.М. [5], Рошки М.С. [6], Череп А.В., Лизуненко М.М. [7], Шегди А., Онисенко Т. [8], Шипуліної Ю.С., Савченко О.Ю. [9] тощо. Серед вчених, які здійснювали ґрунтовні дисертаційні дослідження в останні роки, слід виділити Дідух Д.М. [10], який акцентував увагу на обліково-аналітичному забезпеченні інноваційної діяльності підприємств, Круш Н.В. [11], який аналізував особливості підходів до процесу управління в корпоративних підприємствах тощо. Вчені досліджують питання щодо побудови системи управління інноваційною діяльністю в промисловості [9], в машинобудівній галузі [7], в торговельній діяльності [6], в туристичних підприємствах [2], в книговидавничих підприємствах [8], аналізують міжнародний досвід при розробці відповідного інструментарію [4], в контексті стратегічного управління інноваційною діяльністю [1, 5].

Серед труднощів українських підприємств щодо формування інноваційних підходів в своїй діяльності слід відзначити необхідність швидкої реакції на зміни у зв'язку з тривалим процесом трансформації національної економіки. Дійсно, вітчизняні підприємства змушені працювати у жорстких умовах спаду економіки, складної геополітичної ситуації, без належної підтримки держави, в умовах корупції та недо-

бросовісної конкуренції, відсутністю платоспроможного попиту населення, тому керівництво цих підприємств має приймати оперативні рішення для нівелювання негативного впливу зовнішніх чинників. Відповідно, керівництву не вистачає ресурсів для здійснення інноваційної діяльності, не говорячи про побудови системи управління нею.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи вищезазначені труднощі, відзначимо, що сучасні вимоги господарювання вітчизняних підприємств вимагають заходів щодо адаптації у відповідності до вимог ринкового середовища, враховуючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, намагаючись пристосуватись до них та нівелювати їх вплив, тому на перший план виступає необхідність розробки системи конструктивних принципів та нових підходів до формування інноваційної діяльності та управління нею в складних умовах національної економіки, застосування яких забезпечить відповідний рівень її ефективності. Тому розробка ефективного інструментарію управління інноваційною діяльністю потребує подальшого дослідження вчених, що зумовлює актуальність статті.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо доцільності застосування наявного інструментарію системи управління інноваційною діяльністю на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Здійснення інноваційної діяльності сприятиме розвитку підприємства та підвищенню результативності його діяльності шляхом певних змін. Як підкреслюють Молодоженя М.С. та Жук Т.В. [3], зазначені зміни передбачають перехід з одного стану в інший, який можна вважати більш ефективним та доцільним для діяльності підприємства. Дуже важливо при цьому обрати таке співвідношення підтримки традиційної діяльності та проведення змін, яке забезпечить синергетичний ефект (додаткову ефективність) від поєднання таких напрямів управління підприємства.

Отже, процес управління інноваційною діяльністю підприємства можна представити як комплекс організаційних заходів, методів та інструментів і реалізації найбільш економічно-ефективних управлінських рішень щодо формування цього виду діяльності для досягнення стратегічних цілей. При цьому вибір інструментів, методики і конкретних критеріїв залежить від специфіки інноваційного об'єкта, типу галузі і ряду інших факторів [8, с. 11]. На вибір інструментарію процесу управління інноваційною діяльністю впливають різноманітні чинники, тому цей аспект системи управління відіграє важливу роль, оскільки обраний інструмент може бути реалізований під дією окремих чи сукупності чинників не досить ефективно, і навіть взагалі неефективно.

Ефективне управління інноваційною діяльністю, що може забезпечити успішну реаліза-

цію інноваційних проектів в умовах глобальної конкуренції, вимагає застосування сучасних різноманітних підходів, враховуючи досвід успішно діючих вітчизняних та зарубіжних підприємств. Вибір доцільного інструментарію вимагає відповідної кваліфікації менеджерів підприємства. Завдання менеджера полягає в тому, щоб знайти такий набір інструментів і так поєднати їх між собою, за якої синергія забезпечувала б якісне збільшення потенціалу як частини системи, так і системи управління підприємством загалом. На жаль, на сьогодні менеджери підприємства не усвідомлюють важливості застосування інноваційних підходів не лише до здійснення процесу виробництва, а системи управління в цілому. Тому керівництвом мають ставитися задачі щодо пошуку альтернативних (інноваційних) заходів, які будуть протистояти традиційним методам здійснення господарської діяльності.

Важливого значення при побудові моделі управління інноваційною діяльністю набуває ефективне інформаційне забезпечення процесу формування інноваційної діяльності. Інструментом для одержання достовірної, належним чином обробленої та підготовленої для управління інформації про фінансово – господарську діяльність підприємства виступає система бухгалтерського обліку. Облікові дані містять інформацію щодо розміру витрат та доходів, пов'язаних з інноваційною діяльністю, суми фінансового результату цього виду діяльності та його складових. Ці дані мають бути оперативними, достовірними, об'єктивними для прийняття оптимальних управлінських рішень. При наявності достатньої якості даних бухгалтерського обліку, керівництво може приймати ефективні управлінські рішення щодо збільшення суми фінансового результату від інноваційної діяльності для досягнення поточних та стратегічних цілей.

Особливої уваги набувають аналітичні інструменти управління фінансовими результатами підприємства. Використання цих інструментів спрямоване на оптимізацію величини фінансових результатів підприємства за всіма видами діяльності, забезпечення сталого зростання прибутковості та економічного розвитку підприємства за рахунок підвищення ефективності інноваційної діяльності в довгостроковій перспективі.

Серед показників, які доцільно аналізувати для розрахунку ефективності управління інноваційною діяльністю вчені виділяють стан використання необоротних активів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності, суму витрат інноваційної діяльності та доходів, отриманих від реалізації інноваційного продукту, кількість та якість кваліфікації працівників, задіяних в інноваційній діяльності, рівень оплати праці працівників, що зайняті на виробництві інноваційного продукту, рентабельність інноваційної діяльності [3].

Після відбору показників для процесу моніторингу показників ефективності здійснення інноваційної діяльності логічно здійснити їх аналіз для формування вихідної інформації з метою прийняття на її основі ефективних управлінських рішень. Після аналізу показників в динаміці варто розглянути вплив факторів на відповідні зміни. Всі виявлені фактори в процесі моніторингу мають бути враховані при побудові факторних та кореляційно-регресійних моделей. Використовуючи дані аналізу, керівництво має можливість прийняти відповідні управлінські рішення щодо зниження рівня витрат та підвищення доходів для максимізації фінансового результату від інноваційної діяльності. Також на користь зазначеного інструменту свідчить можливість порівняння фінансових результатів від інноваційної діяльності в порівнянні із застосуванням традиційних методик, що підкреслює важливість застосування аналітичних процедур при розробці інструментів системи управління інноваційною діяльністю.

Серед зовнішніх інструментів слід виділити підтримку держави та установ, які здійснюють наукові дослідження інноваційної діяльності для відповідних галузей економіки. На сьогодні в багатьох вищих навчальних закладах України створено інноваційні центри, які займаються розробкою інноваційних підходів, пошуку шляхів їх ефективного впровадження на підприємствах України та здійснюють підтримку вітчизняних підприємств при здійсненні інноваційної діяльності. Також слід відзначити

функціонування дорадчих служб в структурах науково-технічних установ, діяльність яких також направлено на підтримку вітчизняних підприємств в контексті здійснення інноваційної діяльності.

Вчені наголошують на тому, що синергетичний ефект досягається за рахунок раціоналізації та оптимізації виробничих зв'язків у процесі інтеграції підприємств в єдину організаційно-економічну систему, яка спрямована на економію всіх видів ресурсів та створення якісної конкурентоспроможної продукції. Зокрема, Мохонько Г.А. та Ткаченко К.Г. [4, с. 124] наводять приклад іноземного досвіду щодо тенденції об'єднання різних організацій з метою отримання синергетичного ефекту при здійсненні інноваційної діяльності. Дійсно, поєднання окремих видів діяльності дасть можливість налагодити повний цикл економічно ефективної діяльності. Таким ефективним поєднанням можна зазначити діяльність кооперативів, які можуть об'єднувати підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність, підприємства з традиційним виробництвом, підприємства різних галузей економіки. Синергетичний ефект в кооперативі досягається через інтенсивний обмін інформаційними, фінансовими, кадровими, інноваційними ресурсами у межах загальної системи ділових стосунків, дотримання пріоритетів внутрішнього планування. Зовнішня синергія проявляється при органічно організованій співпраці кооперативу з іншими підприємствами.

Особливого значення набуває маркетинг як інструмент управління інноваційною діяль-

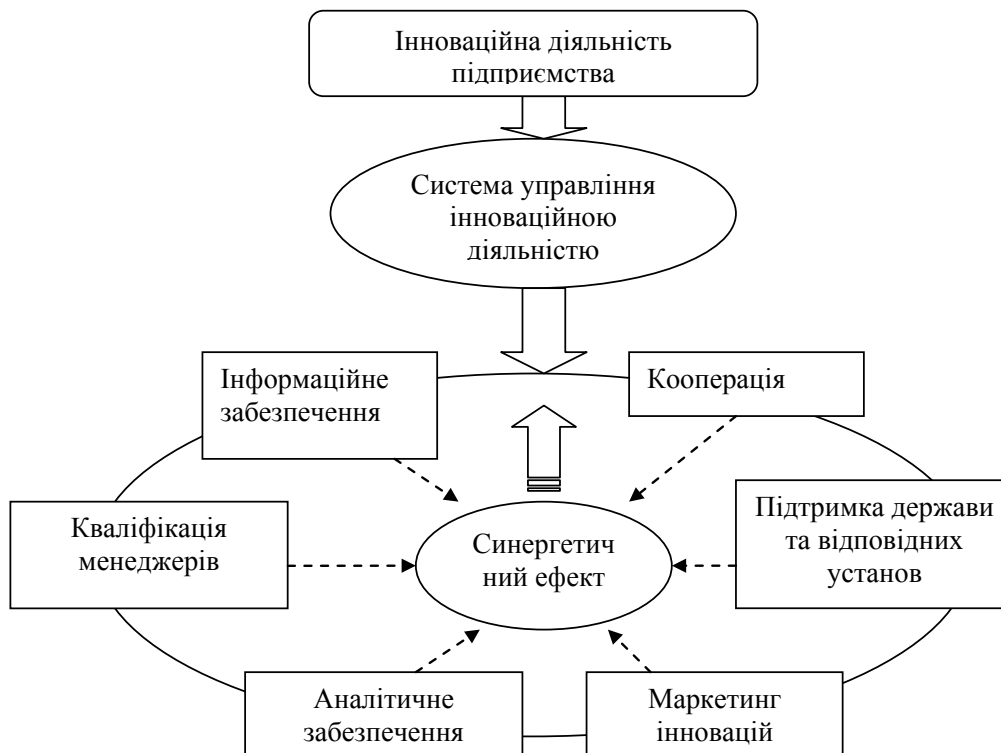

Рис. 1. Інструментарій системи управління інноваційною діяльністю підприємств

ністю підприємств. Як зазначають Шегда А. та Онисенко Т. [8, с. 10], маркетинг інновації являє собою процес, який включає планування виробництва продукції на основі інновацій, з врахуванням результатів дослідження ринку, з'ясування необхідних комунікацій, визначення рівня цін, організацію просування інновацій і розгортання служб сервісу. Отже, маркетингова підсистема має здійснювати моніторинг ринку збуту з метою виявлення найбільш вигідних каналів реалізації інноваційного продукту та інформаційного забезпечення формування цінової політики підприємства.

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо доцільним відобразити перераховані інструменти системи управління інноваційною діяльністю у вигляді схеми, наведеної на рис. 1.

Здійснюючи аналіз доцільності окремого інструментарію управління інноваційною діяльністю на конкретному підприємстві, зазначимо, що кожен з них необхідний для забезпечення ефективного управління ресурсами підприємства та взаємодії з матеріальними, фінансовими та іншими виробничими потоками на підприємстві.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших досліджень. Отже, в сучасних умовах господарювання передбачається повна відповідальність керівників за результати фінансово-господарської, в тому числі інноваційної, діяльності підприємств, що зумовлює побудову ефективного інструментарію системи управління, що дозволить здійснювати об'єктивний контроль, аналіз, коригування та прогнозування змін фінансового стану та оцінки фінансових можливостей підприємства в контексті здійснення інноваційної діяльності на майбутнє. Розглянуті в статті інструменти управління інноваційною діяльністю тісно переплітаються між собою, тому на перший план висувається комплексний підхід при побудові системи управління на підприємстві. Особливої уваги заслуговують синергетичні зв'язки між складовими інструментарію системи управління підприємства, врахування яких сприятиме оптимізації показників ефективності інноваційної діяльності з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Вищезазначене зумовлює напрям подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Завальнюк В.В. Методика проектування підсистеми інформаційного забезпечення стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства / В.В. Завальнюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Випуск 8, частина 1. – С. 82-85.
2. Крупський О.П. Концептуальні засади управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств / О.П. Крупський // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій». – 2015. – Випуск 4. – С. 64-71.
3. Молодженя М.С. Економічне управління інноваційною діяльністю підприємства / М.С. Молодженя, Т.В. Жук // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2013. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2480>
4. Мохонько Г.А. Міжнародний досвід формування системи управління інноваційною діяльністю на підприємстві / Г.А. Мохонько, К.Г. Ткаченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Випуск 15. Частина 3. – С. 122-125.
5. Орлова В.М. Інноваційна діяльність підприємств у контексті стратегічного управління / В.М. Орлова // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1 (7). – С. 330-336.
6. Рошка М.С. Управління інноваційною діяльністю торговельного підприємства / М.С. Рошка // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4, Т. 2. – С. 123-127.
7. Череп А.В. Методи оцінки ефективності управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування / А.В. Череп, М.М. Лизуненко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) №3(27). – 2014. – С. 113-119.
8. Шегда А. Інструменти управління інноваційною діяльністю на книговидавничих підприємствах / А. Шегда, Т. Онисенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2013. – №10(151). – С. 8-12.
9. Шипуліна Ю.С. Теоретичний аспект управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах / Ю.С. Шипуліна, О.Ю. Савченко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Випуск 9-2. – С. 79-82.
10. Дідух Д.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління інноваційною діяльністю підприємства: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: 08.00.09 / Д.М. Дідух; Національна академія статистики, обліку та аудиту. – К., 2015. – 23 с.
11. Круш Н.П. Управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Н.П. Круш. – Київ, 2016. – 301 с.